

08/05/2022

ז' אייר תשפ"ב

לכבוד,

ח"כ אפרת רייטן,

יו"ר ועדת העבודה והרווחה

שלום רב,

הנדון: בקשה לקיים דיון בנושא תעסוקת יוצאי אתיופיה בישראל – בשגרה ובחירום

הרינו לפנות אלייך בשם קו לעובד ואגודת יהודי אתיופיה, בבקשה לקיים דיון בוועדת העבודה והרווחה בנושא השפעותיה של מגיפת הקורונה על תעסוקת יוצאי אתיופיה, וצרכיה הייחודיים של קבוצה זו.

1. **קו לעובד** פועל מזה 30 שנה להגן ולסייע לעובדים השקופים ביותר במשק הישראלי באמצעות סיוע פרטני ופעילות ציבורית כוללת. מדי שנה מסייעת עמותת קו לעובד לעשרות אלפי עובדים, אשר מעידים בשגרה על תנאי העסקה פוגעניים בהם הם מועסקים, אשר חותרים תחת יכולתם לבצע את עבודתם.

2. **אגודת יהודי אתיופיה** פועלת מזה כ-30 שנה למען קידום מדיניות שוויונית ליוצאי אתיופיה. אגודת יהודי אתיופיה השפיעה במגוון תחומים לשילובם המיטבי של ישראלים ממוצא אתיופי בישראל, להבטחת זכויות אדם, צמצום פערים, ושוויון הזדמנויות.

3. בקרוב עתיד להתפרסם מחקר משותף שערכו קו לעובד ואגודת יהודי אתיופיה בנושא "זכות לתעסוקה הוגנת ואבטלה בכבוד: יוצאי אתיופיה בשוק העבודה בתקופת הקורונה". מהמחקר עולה שהקורונה החריפה את שיעורי האבטלה הקיימים בקרב יוצאי אתיופיה. למרות שאחוז המובטלים בקהילה בשגרה גבוה במעט בהשוואה לחברה הכללית, בתקופת הקורונה שיעור ההתפטרות בקרב יוצאי אתיופיה היה גבוה מהשיעור הכללי באוכלוסייה, לאור מדיניות הממשלה ורגולציה לא מותאמת. ממצאי הדו"ח גם מצביעים על ממצאים מדאיגים במיוחד בנוגע לעובדים המבוגרים, אשר רבים מהם נאלצו להמשיך ולעבוד גם לאחר גיל פרישה, תוך חשיפה למחלות וסיכון בריאותם, על מנת שלא להידרדר לעוני מחפיר.

4. מכאן פנייתנו בבקשה לקיים דיון ייעודי בוועדת העבודה והרווחה בו קו לעובד והאגודה יציגו את מסקנות הדו"ח, אשר יידון בהשפעות מגיפת הקורונה על אוכלוסיית יוצאי אתיופיה, ועל היבטים שונים בהם נדרשים תיקוני חקיקה או שינויי מדיניות על מנת למנוע פגיעה דומה במצבי חירום עתידיים.

תמצית המחקר

5. יוצאי אתיופיה בישראל מהווים 2% מכלל אוכלוסיית המדינה ו-1.4% מכח העבודה¹. מאז הגעתם לארץ, במהלך 30-40 השנים האחרונות, מרביתם נקלעו לשכבות העניות של החברה הישראלית, ומתקשים להיחלץ משכבות אלו גם היום. נתונים שפורסמו בשנת 2019 מצאו כי 22.8% ממשקי הבית של יוצאי אתיופיה מצויים מתחת לקו העוני, ונחשבים לקהילה היהודית הענייה ביותר². למרות שמספר

¹ מנכ"ל רשות התעסוקה מר רמי גראור המתבסס על דו"חות שרות התעסוקה לכבוד חג הסיגד 2019, <https://www.themarker.com/news/politics/1.8219873>

² ד"ר שלמה סבירסקי, אבי ליברמן ואיתי קונור-אטיאס "קרבת העוני: סיכון לעוני, סיכוי להצטרפות למעמד הבינוני" 2019 <https://adva.org/wp-content/uploads/2019/03/Near-Poverty-HE-2.pdf>

המפרנסים הממוצע במשקי בית אלו עומד על 2 מפרנסים (גבוה לעומת 1.5 מפרנסים באוכלוסייה הכללית), שיעור המובטלים בקרב יוצאי אתיופיה גבוה משיעורם באוכלוסייה הכללית.³

6. **במשבר הקורונה אוכלוסיות אשר היו בשגרה חשופות ופגיעות יותר להפרת זכויותיהן הושפעו משמעותית יותר מהמגיפה והשלכותיה על שוק התעסוקה.⁴**

7. על פי המחקר, שיעור ההתפטרויות במהלך הקורונה של עובדים, ובעיקר עובדות, יוצאי אתיופיה, היה גבוה מאשר בקרב האוכלוסייה הכללית. שיעור ההתפטרות הגבוה מוסבר באמצעות שילוב של מספר גורמים: (א) **חוסר שביעות רצון הקיים ממילא** בשל עבודה לא מתגמלת שאליו התווספה חשיפה, ללא פיצוי כספי כלשהו, למחלה מסוכנת; (ב) **קשיי ניידות בשל הצמצומים בתחבורה הציבורית**, בעוד שלעובדים אחרים נמצאו פתרונות שיגנו עליהם, כגון עבודה בקפסולות או מהבית, חופשה בתשלום או חל"ת, יוצאי אתיופיה לא זכו לפתרונות ראויים והגונים; (ג) נשים, בהן אימהות לילדים צעירים, שעבודתן מחייבת הימצאות פיזית יומיומית במקום העבודה, התקשו להמשיך בעבודה מסודרת בשעת סגרים וסגירת מערכת החינוך.⁵

8. נתון נוסף שעולה הוא שאנשים מבוגרים, שרבים מהם שייכים לקבוצת סיכון, נאלצו להמשיך לעבוד בעבודה פיזית קשה ולהיחשף לסיכוני המגיפה.⁶ שיעור המובטלים הנמוך בקרב יוצאי אתיופיה בני 50+ מתאים למספר הגבוה, יחסית, של עובדים שפנו בשנתיים האחרונות לקבל סיוע מקו לעובד. עובדים אלו הגיעו לארץ בגיל מבוגר, חסרי רכוש וחשכויות, פעמים רבות ללא מקצוע רלוונטי לחייהם בארץ, ונאלצו להמשיך לעבוד כל עוד כוחם עומד להם – בד"כ בעבודות פיזיות קשות – כדי לפרנס את משפחתם. עובדים מעל גיל פרישה אינם זכאים לדמי אבטלה כי אם לקצבה נמוכה, העומדת על 1,000-4,000 ₪ לחודש לכל היותר, בשעה בה תקופת העבודה הקצרה שלהם בארץ לא אפשרה להם לחסוך לקצבת פנסיה מכובדת. הפסקת עבודה עבור רבים מהם משמעותה נפילה מיידית לעוני.

9. המחקר מצביע על **חסמים ייחודיים האופייניים לאוכלוסיית יוצאי אתיופיה, אשר משפיעים על השתלבותם בשוק התעסוקה, ובראשם אי ידיעת עברית והיעדר אוריינות דיגיטלית אשר החריפו את פגיעותם של העובדים במיוחד בתקופת הקורונה**. חסמים אלו מקשים על העובדים למצות את זכויותיהם בכל הרמות: קבלת דמי אבטלה וקצבאות, מימוש זכויות ממעסיקים, מקרנות פנסיה וכד', קשיים אשר הוחמרו בתקופת הקורונה.

המלצות המחקר

10. **הנגשה שפתית**: על המדינה לחייב הנגשה שפתית גורפת לשפה האמהרית במשרד הפנים, הבטל"א, שירות התעסוקה, קרנות הפנסיה השונות (במיוחד קרנות ברירת המחדל). יש להקפיד על הנגשה הן בקבלת הקהל, הן במענה הטלפוני והן במערכות המקוונות המשרתות את הציבור, כך שההסברים בשפה האמהרית יוצעו לפונים כבר בשלב הראשוני – שלב ההזדהות ובחירת השירות המבוקש.

11. **חינוך למיצוי זכויות**: יש לפעול כבר עכשיו ולהפנות תקציבים להפקת חומרים וקורסים באמהרית ובעברית במוקדי הקליטה ובמתנ"סים. זאת מתוך מטרה לתת לאנשים כלים להתמודד עם מערכות בירוקרטיות במטרה למצות את זכויותיהם.

³ הלמ"ס 2018.

⁴ ראו למשל: אורן הלר, מרק רוזנברג ומירי אנדבלד "מאפייני השכירים שנפגעו ממשבר הקורונה" הבטל"א 2020. –
 The consequences of the coronavirus pandemic for inequality <https://www.btl.gov.il/Publications/corona/Pages/Shirim-corona.aspx>; מאיר יעיש וטלי קריסטל <https://coronavirusequality.hevra.haifa.ac.il/the coronavirus pandemic for inequality>

⁵ מאיר יעיש וטלי קריסטל, The consequences of the coronavirus pandemic for inequality, לעיל.

⁶ ראו: דו"ח "מי הם העובדים החשופים", קו לעובד, דצמבר 2020.

12. **פיצוי עובדים המועסקים בתחומים חיוניים**: יש לפעול לפיצוי כספי ייחודי עבור עובדים המועסקים בתפקידים חיוניים ואשר נדרשים להמשיך בעבודתם בתקופות חירום, במיוחד עבור אוכלוסיות פגיעות, ובכלל זאת באמצעות:

- **הרחבת ההסכמים הקיבוציים שנחתמו באוגוסט 2021** בענפי הניקיון, השמירה והסיעוד והחלתם על כלל ציבור העובדים;
- **פיצוי כספי בצורה של תשלום "תוספת סיכון"** לעובדים החיוניים אשר נדרשים לעבוד מחוץ לביתם בתקופת חירום (מגיפה, מצב בטחוני וכד');;
- **הבטחת סידור לילדי עובדים חיוניים** בתקופות סגירת מערכת החינוך, כולל הסעות למקומות העבודה וכד'.

13. הפורום הרלוונטי לדיון בנושא זה הוא ועדת העבודה והרווחה, אשר אמונה על זכויותיהם הסוציאליות של כלל אזרחי המדינה. כפי שעולה מהמחקר, מידורם של יוצאי אתיופיה מהחברה הכללית בשגרה, וחסמים העומדים בפניהם ברמה היומית, חרפו את מצבם בתקופת החירום ויצרו קשיים ייחודיים לאוכלוסייה זו.

14. דיון בממצאי המחקר בפני הוועדה יהיה צעד חיוני בדרך לעשיית צדק עם קבוצת עובדים מובחנת, הזקוקה להתערבות מערכתית בשגרה ובחירום. ממצאי המחקר המוצגים במסמך זה, והמלצותיו, יכולים לשמש כנקודת פתיחה חשובה לדיון בצרכיהם של כלל העובדים והעובדות מקרב קהילת יוצאי אתיופיה במדינת ישראל.

בברכה,

עו"ד דיאנה בארון,
מנהלת מחלקת מחקר ומדיניות
ציבורית, קו לעובד

גבי איריס בר,
רכזת סניף חיפה
קו לעובד

עו"ד רינה איילין גורליק,
מנכ"לית אגודת יהודי אתיופיה

העתקים:

חה"כ פנינה תמנו-שטה, שרת העלייה והקליטה
חברי וחברות ועדת העבודה והרווחה
מנהלת ועדת העבודה והרווחה
היועצת המשפטית ועדת העבודה והרווחה